

Transkripcija, računalna obrada i kartografiranje kasnosrednjovjekovnih i ranonovovjekovnih vrela

(prijedlog)

2018./2019.

ECTS BODOVI: 3

JEZIK: Hrvatski

TRAJANJE: 1 semestar

OBLIK NASTAVE: Predavanja, seminar

UVJETI za upis kolegija: Istraživački interes, sposobnost transkripcije i analize ranonovovjekovnih vrela, poznavanje osnova latinske paleografije

CILJ KOLEGIJA: Studenti će naučiti koristiti računalne programe namijenjene statističkoj obradi (statističke, kvalitativne i logičke funkcije analize statističkih podataka u Excelu i SPSS-u), kartografiranju (GIS, hGIS, QGIS, ArcGIS) i kvalitativnoj analizi građe (toponimijska, topografska i antroponimijska analiza). Korpus građe namijenjene obradi temelji se na transkripciji dokumenata u kojima su popisivana feudalna davanja (popisi crkvene desetine) na hrvatskim i slavonskim vlastelinstvima u 15. i 16. stoljeću. Zaključci temeljeni na analizama vrela nastojat će se postaviti u širi povijesni kontekst s posebnim osvrtom na društvene i ekonomske procese kasnoga srednjeg i ranoga novog vijeka. Konačni cilj izbornoga kolegija podrazumijeva uređivanje i pripremu transkribiranih i analiziranih vrela za publiciranje.

Ciljevi podrazumijevaju upoznavanje s vrstama vrela za hrvatsku povijest kasnoga srednjeg i ranoga novog vijeka, pri čemu će se posebna pozornost posvetiti popisima (popisima desetine te drugim registima i urbarima). Studenti će se upoznati s uporabom podatkovnih baza u suvremenom istraživanju povijesti te primjeni računalnih programa za kartografiju i geografskih informacijskih sustava. Usvojiti će i primjenjivati kvantitativne i kvalitativne metode, alate za vizualizaciju podataka i prostornih odnosa te će se upoznati s mogućnostima prezentacije i objavljivanja postignutih podataka i zaključaka.

Kolegij će studentima omogućiti stupnjevitost konačnih ciljeva, ovisno o interesima i sposobnostima pojedinih studenata, ili tima studenata. Na temeljnoj će razini kolegij omogućiti upoznavanje s osnovnim kvantitativnim metodama i tehnikama obrade ranonovovjekovnih vrela. Ambicioznije postavljeni ciljevi podrazumijevaju transkripciju, analizu i publikaciju odabranoga arhivskog vrela.

Primarni je cilj rad na neobjavljenim registima crkvene desetine iz fonda Acta capituli antiqua Nadbiskupijskoga arhiva u Zagrebu. Ciljevi podrazumijevaju da se nakon provođenja potrebnih provjera te postizanjem zadovoljavajuće razine interpretacije, u konačnici omogućiti objavljivanje obrađenih vrela kao artikulirane cjeline.

Budući da je riječ o vrelima koja najčešće nisu dovoljno pouzdana i detaljna da bismo mogli primijeniti uobičajene statističke i kvantitativne metode, potrebno poslužiti se drugim mogućnostima obrade. To podrazumijeva primjenu mješovitog pristupa, prvenstveno uporabu kvantifikacijskih i kvalitativnih metoda. Takav pristup analizi spomenutih vrela ne donosi samo ključne podatke o agrarnoj proizvodnji i demografskim trendovima, nego i iznimno vrijedne potvrde jezičnih značajki te topografsko-toponimijske, antroponimijske i prozopografske podatke.

U praktičnome dijelu nastave studenti će zajednički obraditi jedan regist crkvene desetine, a ovisno o sposobnostima i istraživačkome interesu moći će odabrati vrelo koje će obraditi. Studenti će transkribirati podatke u specifičan, prilagođen podatkovni model. Pri tome će naučiti oblikovati i prilagođavati podatkovne modele ovisno o potrebama pojedinih vrsta vrela. Nakon transkripcije, a potom i uređivanja dobivenih podataka, studenti će pristupiti analizi građe. Osim usvajanja specifičnih kvantitativnih i kvalitativnih analitičkih alata, studenti će koristiti kartografske alate i GIS kako bi vizualizirati dobivene podatke. Na posljetku će se dobiveni istraživački zaključci pozicionirati u odgovarajući povijesni i prostorni kontekst te će biti uspoređeni s dosadašnjim saznanjima i istraživanjima.

ULOGA U UKUPNOM KURIKULUMU: Kolegij će omogućiti stjecanje vještina te usvajanje metoda i tehnika povezanih s obradom i interpretacijom pisanih ranonovovjekovnih vrela. Studenti će steći dodatna znanja i vještine povezane s analizom i interpretacijom vrela. Studenti će proširiti svoja znanja o temeljnim konceptima i modelima u ekonomskoj, demografskoj i socijalnoj historiji ranoga novog vijeka te će se upoznati s mogućnostima povezivanja mikro i makro razine istraživanja. Na koncu, studenti će steći iskustvo praktičnog istraživanja s problemskim pitanjima agrarne i urbane historije.

METODE: Izlaganje i tumačenje, praktični rad na vrelima, primjena usvojenih vještina, timski rad na problemskim pitanjima te zajednička rasprava

SADRŽAJ: Serijalni izvori za ekonomsku i demografsku povijest, koji potječu iz ranoga novog vijeka – poput, primjerice, popisa crkvene desetine te popisa poreza i urbara – najčešće nisu dovoljno pouzdani i detaljni. Stoga pri analizi tih vrela ne možemo primijeniti uobičajene statističke i kvantitativne metode, već je potrebno poslužiti se drugim mogućnostima obrade. To podrazumijeva primjenu mješovitog pristupa, odnosno uporabu kvantitativnih i kvalitativnih metoda. Takav pristup analizi spomenutih vrela ne donosi samo ključne podatke o agrarnoj proizvodnji i demografskim trendovima u ranome novom vijeku, već je moguće analizirati i jezične značajke te topografsko-toponimijske, antroponimijske i prozopografske podatke.

U praktičnome dijelu nastave studenti će zajednički obraditi jedan regist crkvene desetine, a ovisno o sposobnostima i istraživačkome interesu moći će i odabrati vrelo koje će obraditi. Studenti će transkribirati podatke u specifičan, prilagođen podatkovni model. Pri tome će naučiti oblikovati i prilagođavati podatkovne modele ovisno o potrebama pojedinih vrsta vrela. Nakon transkripcije, a potom i uređivanja dobivenih podataka, studenti će analizirati dobivene podatke. Osim usvajanja specifičnih kvantitativnih i kvalitativnih analitičkih alata, studenti će koristiti kartografske alate i GIS kako bi vizualizirati dobivene podatke. Na

posljedku će se dobiveni istraživački zaključci pozicionirati u odgovarajući povijesni i prostorni kontekst te će biti uspoređeni s dosadašnjim saznanjima i istraživanjima.

1. Uvodno predavanje: prostorni i vremenski kontekst; upoznavanje s vrstama serijalnih vrela (registri desetine, urbari, popisi poreza, inventari vlastelinstava, matične knjige) i s mogućnostima obrade građe
2. Upoznavanje s terminologijom, procesom transkripcije i digitalnom obradom vrela
3. Upoznavanje s računalnim programima koji se koriste u humanističkim znanostima (programi za obradu podataka, baze podataka, vizualizacijske tehnike, GIS)
4. Upoznavanje s digitalnim alatima i računalnim programima s naglaskom na povijesna istraživanja: EXCELL, SPSS, TCWANELEX
5. Upoznavanje s računalnim programima: QGIS, ARCGIS, kartografija i izrada zemljovida
6. Odabir vrela za analizu, podjela u skupine i oblikovanje podatkovnog modela (odlazak u arhiv)
7. Transkripcija podataka
8. Transkripcija podataka
9. Transkripcija podataka
10. Provjera transkripcije, uređivanje podataka; primjena kvantitativnih metoda i modela
11. Prilagođavanje podatkovnog modela, primjena kvantitativnih metoda
12. Kvalitativna analiza: jezične značajke, toponimija, topografija
13. Kvalitativna analiza: antroponimija, prozopografija
14. Kartografiranje i vizualizacija podataka
15. Analiza postignutih ciljeva; predstavljanje zaključaka; mogućnosti publikacije projekta

LITERATURA

1. Gregory, Ian; Ell, Paul. 2007. Historical GIS: Technologies, Methodologies and Scholarship. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Gross, Mirjana. 1996. Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, trajanja. Zagreb: Novi Liber, Zavod za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
3. Herkov, Zlatko. 1956. Građa za financijsko – pravni rječnik feudalne epohe Hrvatske. Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti.
4. Herkov, Zlatko. 1987. Povijest zagrebačke trgovine. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
5. Le Roy Ladurie, Emmanuel; Goy, Joseph. 1982. Tithe and agrarian history from the fourteenth to the nineteenth centuries. Cambridge: Cambridge University Press
6. Mažuranić, Vladimir. 1908–1922. Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik. Zagreb: JAZU.
7. Adamček, Josip. 1964–1965. „Građa o susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1563. – 1574.“ Arhivski vjesnik, 7–8, Zagreb, 7–340.
8. Adamček, Josip. 1980. Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
9. Adamček, Josip; Kampuš, Ivan. 1976. Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Institut za hrvatsku povijest.

10. Štefanec Nataša et al. *Populus: digitalizirani porezni popisi Hrvatsko-slavonskog Kraljevstva u 16. stoljeću* [Mrežna stranica: <http://www.ffzg.unizg.hr/pov/zavod/demografija/?q=node/8>].
11. Bizjak, Matjaž. 2006. *Urbarji brixenske škofije (Die Urbare des Hochstifts Brixen) 1253 – 1464*. Ljubljana: Založba ZRC.
12. Cerman, Markus. 2012. *Villagers and Lords in Eastern Europe, 1300. – 1800*. London, New York: Macmillan.
13. Čapo, Jasna. 1991. *Vlastelinstvo Cernik. Gospodarstvene i demografske promjene na hrvatskome selu u kasnom feudalizmu*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
14. Imhof, Arthur. 2000. „Historische demographie heute“, u: *Landesgeschichte und historische demographie. Gechichtliche Landeskunde, band 50* (ur. Michael Matheus, Walter Rödel). Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 151–174.
15. Ogilvie, Sheilagh; A. W. Carus. 2009. „Turning qualitative into quantitative evidence: a well-used method made explicit“. *Economic History Review*, 62 [4], 893–925.

Dr. sc. Branimir Brgles